

Stalin ville tvinge dem til lydighet:

Ukrainas bønder i slaveri

Ukrainas kollektivbønder er ikke lenger redde for å fortelle verden om hva som skjedde med dem under sovjetregimet.

Aftenpostens korrespondent
HALVØR TJØNN
(Tekst og foto)

Kiev.

— Å være kollektivbonde var som å være slave. Kollektivbruket og staten eide deg med hud og hår. Det var først etter 1970 AT tilværelsen ble mer eller mindre levelig, sier Ljbov Senetsova. Aftenposten treffer Ljbov og hennes mann Ivan Lugovoj på kollektivbruket Vojkovo, 150 kilometer utenfor Kiev.

Ljbov og Ivan beverter gjestene fra Norge med egenprodusert pølse og fruktsaft. Hagen der vi sitter, bugner over av frukttrær, busker, tulipaner og andre vårbloster. Vi finner oss midt ute på den fruktbare ukrainske landsbygden, som fra naturens side ikke mangler noen ting.

Hungersnød

Likevel kan det aldrende ekteparet fortelle en livshistorie som stort sett består av sult, nød og fattigdom. Begge er gamle nok til å huske mesteparten av de dramatiske hendelser som feiet over Ukraina i dette århundre. Da hungersnøden herjet i begynnelsen av 1930-årene, var de barn. Men det som hendte dengang, har brent seg fast i hukommelsen:

— Her i denne landsbyen døde 800 mennesker av sult. Sulten varte i nesten to år, fra 1932 til —33. Jevnt over ble hvert fjerde menneske borte. De gamle og barna hadde det aller vanskeligst. Jeg husker godt at min søster og jeg gikk ute i skogen og samlet løv fra trærne som vi spiste. På låven hadde vi et kuskinn hengende. Rett som det var gikk

far ut og skar biter av skinnen som vi så kokte suppe på.

— Min bestemor fortalte meg at i landsbyen bare noen kilometer herfra lå likene og råtnet omkring husene. Mange drog til Kiev og etterlot barna sine der, i håp om at de skulle overleve. Endel tilfeller av kannibalisme forekom også. Folk ble rett og slett gale og gikk løs på sine egne slektninger, forteller Ljbov.

Beslagleggelse

Hungersnøden var ikke resultat av noen naturkatastrofe. Det som skjedde, var ganske enkelt at Stalins kommissærer beslagla kornavlingene over hele Ukraina. Hensikten var å bringe den ukrainske nasjon til lydighet. I den russiske republikken var forholdene ikke så katastrofale. Mange forsøkte å ta seg over til Russland, men det var farlig ettersom grensen mellom de to sovjetrepublikkene ble bevoktet av polititropper.

I 1934 ble livet noe bedre. Men etter bare kort tid inntraff nye tragedier. I 1937 startet jakten på såkalte kontrarevolusjonære, trotskister og nasjonalister. Mange millioner ukrainere ble enten henrettet eller sendt til gulag-leirene.

— Min far var blant dem som ble arrestert av det hemmelige politiet. I 1938 døde han i en leir i Sibir. Anklagen lød på trotskisme. Selvsagt hadde faren min aldri hatt noe å gjøre med trotskistene. Saken var den at det lokale hemmelige politi hadde en bestemt kvote på hvor mange som skulle arresteres. Min far havnet på listen over trotskister fordi han før revolusjonen hadde drevet ei mølle. Derfor var det lett å stemple ham som et såkalt kontrarevolusjonært element.

«Trotskister»

Etter at faren forsvant, ble tilværelsen vanskeligere enn noensinne, fortsetter



SLAVERI: — Å være kollektivbonde var som å være slave, sier Ljbov Senetsova og hennes mann Ivan Lugovoj.

Ljbov. Å gå og samle opp korn som var etterlatt av slåmaskinene på markene var strengt forbudt. Den som ble tatt, ble dømt til flere års straffearbeid. Da Ljbov og hennes søsken var ferdige med skolen, fikk de intet avslutningsvitnemål. Barn av «trotskister» var nemlig også å anse som såkalte folkefiender.

Paradoksalt nok var krigen opp i det hele en fredelig tid, bemerkter hun. Da tyskerne kom i 1941, samlet de sammen alle medlemmer av kommunistpartiet på torvet og skjøt dem. Ellers lot okkupantene stort sett landsbyen i fred. I Vojkovo var det ingen jødisk befolkning, slik at det lille samfunnet slapp unna den nye runden med folkemord. Forøvrig var krigen dra-

matisk nok; enorme sovjetiske armeer ble omringet av tyskerne i Ukraina og tilintetgjort. I ett tilfelle ble titusenvis av soldater drevet ut i et myrområde og druknet.

Livegne

Sist gang det var sult i Ukraina, var så sent som 1947-48. Deretter kom 1950- og 60-årene, som slett ikke ble noen dans på roser. Bøndene fikk ikke innreisepass. Det betydde at de ikke kunne reise noe sted. De var bundet til kollektivbruket, akkurat som livegne.

Lønnen ble betalt i naturgull, og samtidig skattla staten hver familie på landsbygden hardt. Om man hadde ku eller ikke på den lille private jordlappen

måtte man likevel levere kukjøtt. Det betydde at man måtte bytte til seg kjøtt for de matvarene man fikk i lønn. Selv satt bøndene igjen med svært lite.

— Vi levde som slaver. Penger hadde vi ikke. Heller ikke kunne vi reise fra kollektivbruket og søke arbeid et annet sted. For hver dag vi arbeidet, var et kryss i kollektivbrukets protokoll det eneste vi fikk. «Å arbeide for et kryss» er siden blitt synonymt med å være ført bak lyset. Om høsten var god, fikk vi litt matvarer. Om høsten var dårlig, fikk vi ingenting og måtte klare oss som best vi kunne på vår egen jordlapp, kommenterer Ljbov.

Det var først etter 1970 livet ble sånn noenlunde utholdelig, legger Ivan til.

— Vi har bygget oss et lite murhus. Her har vi lagt ned hele livet vårt. Som følge av den nye jordbrukspolitikken får vi dessuten leie 10 mål av kollektivbrukets jord. For første gang i livet har vi nå to kuer. De gir oss rimelig bra med melk, og hønsene skaffer oss egg, forteller han.

Problemer

Ivan og Ljbov er enige om det aller meste. Men når samtalen kommer inn på oppløsningen av Sovjetunionen og ukrainsk uavhengighet, er de uenige.

— Jeg er ikke glad for det som har skjedd, sier Ivan. — Oppløsningen av unionen skaffet oss alt for mange problemer. Til syvende og sist er det vi som må betale regningen, sier han.

— For min del forbanner jeg den gamle unionen, bryter Ljbov inn. — Kommunistene tok alt fra oss. Til og med min egen datter tok de. Etter at hun var ferdig utdannet lærerinne, ble hun sendt til Komi-republikken, langt mot nord i Russland. Nå sitter hun der oppe. Hun har ikke noe sted å bo og ikke penger til å komme hjem. Jeg er glad unionen er borte. Det eneste jeg ønsker meg nå, er å få datterne min tilbake.